

Zatvorska priča: Arhitektura represije

Prethodno poglavlje: [Zatvorska priča: Poseta](#)

Zgrada CZ-a je jedna ogromna, siva, sumorna građevina koja svojom pojavom sluti na zlo. Kad je čovek spolja vidi, čak i ako ne zna da je u pitanju jedan od najgorih zatvora u Evropi, pomisliće da nešto ne valja sa tom zgradom, da nekako zrači nekom negativnom energijom koja govori da unutra nije nimalo lepo. CZ ima taj pravi filmski izgled klasičnog zatvora.

Postoje razne priče (da ne kažem legende) o nastanku CZ-a, koje kruže po zatvorskim blokovima (jer filmska građevina mora iza sebe da ima neku filmsku priču), a najpopularnija priča je ona o arhitekti CZ-a. Priča kaže da je „nekada davno“, sredinom prošlog veka angažovan neki Francuz/Nemac/Rus/Englez (nacionalnost arhitekta varira od verzije do verzije) da projektuje najveći istražni zatvor u Jugoslaviji. Međutim, tom arhitekti nije rečeno da projektuje zatvor, već jednu ogromnu bolnicu / duševnu bolnicu (ponovo varira od verzije do verzije). Arhitekta je projektovao građevinu, i ona je sagrađena, ali umesto da bude bolnica postala je jedan ogromni zatvor, koji je u narednih par decenija postao jedan od najozloglašnijih zatvora u Evropi. Taj zatvor je postao sinonim za bezumno nasilje, zlostavljanje, prebijanje zatvorenika od strane pandura, gubljenje razuma, samopovređivanje, samoubistvo, uništavanje života i za sve ostale zamislive i nezamislive oblike ljudskog stradanja. Kada je arhitekta čuo da je građevina koju je on projektovao postala zatvor, on nije mogao da podnese to saznanje i izvršio je samoubistvo. To je jedna jako zanimljiva, filmična pričica, ali čisto sumnjam da je istinita.

Zgrada je danas siva, mada postoje naznake da je možda nekad bila žuta ili bela, a možda je i uvek bila siva. Prilično je

dugačka u svim pravcima i okružena je bednom ogradom od plavih rešetki, koje i nemaju neku svrhu, jer kroz prozor ne može da se pobegne iz CZ-a, jer su prozori u hodniku a ne u sobi, a i ti prozori na hodnicima nikad nisu ka spoljašnjosti zatvora, već ka nekom od šetališta ili ka garaži. Sam ulaz u zgradu je jedna ogromna, ali stvarno jebeno ogromna kapija koja se užasno sporo otvara i kroz koju ulaze pubovi i marice u zatvorski kompleks.

Pošto sam već pričao o trećem i četvrtom spratu (bolnica i mere lečenja) držaću se arhitekture blokova na kojima su robovi. Robovi su na „nuli“, prvom i drugom spratu. Na nuli ima samo par blokova sa samicama (ali je zato po dvadeset i kusur samica na bloku), a prvi i drugi sprat su spratovi sa grupnim sobama. Tu je glavni šou. Spratovi su podeljeni na pet celina, pet „podzgrada“. Svaka od tih zgrada sastoji se od jednog bloka, a svaki od tih blokova ima dva ulaza (dva hodnika) sa 3 do 6 soba, a neki blokovi kao što su „Hajat“ i „Hilton“ (blokovi sa dosta boljim uslovima od ostalih) imaju i više soba, jer su sobe manje. Svaka soba ima svoj broj koji joj određuje tačno mesto u ludilu CZ-a, po sledećem principu: recimo da je broj sobe 3-2-2-4. To znači da se soba nalazi u trećoj „podzgradi“ (3), na drugom spratu (2), na drugom ulazu (2) i da je četvrta po redu (4). Otuda broj sobe 3-2-2-4.

S obzirom na to da na jednom spratu ima pet „podzgrada“, to znači da ima i pet blokova sa po dva ulaza, znači deset ulaza ima na spratu, ali nisu svi ulazi istog tipa. Postoje posebni ulazi za „posebne ljude“. Takvi su blokovi „Hajat“ i „Hilton“, gde su mnogo bolji uslovi i na kojima su sobe manje. Tu robijaju direktori, političari, ugledni „kontroverzni biznismeni“ i ljudi sa vezom. Pa je tu onda maloletničko odeljenje, koje je na pola jednog ulaza, pa ženski blok, na kojem ima tridesetak robijašica, pa onda blok na kojem su slobodnjaci, pa cinkaroški blok, i slično. Na svakom spratu postoji jedan ogromni „centralni hodnik“ koji se prostire celom dužinom zgrade i sa njega se ulazi u svaku „podzgradu“,

to jest u svaki blok. Taj centralni hodnik ima sigurno jedno 200-300 metara, širok je jedno deset metara i pet metara visok. Ti centralni hodnici su toliki da se često mogu videti golubovi kako lete kroz njih (a i kroz blokove). Centralni hodnik je sivoplave boje, a u stvari je sive boje, ali postoji nešto u svetlosti koja dopire spolja, što čini da hodnik dobije tu plavičastu atmosferu kojoj doprinose svi oni silni pubovi sa svojim plavim uniformama i košuljama, koji se bez prestanka šetkaju tuda, a imaju i na svakih dvadesetak metara ili stočić sa par stolica ili kancelariju preko puta ulaza na blok. Te kancelarije verovatno imaju neku zvaničnu „službenu“ namenu, ali iz priča robova, a i iz više primera kojima sam lično prisustvovao, zaključio sam da je praktična svrha tih kancelarija da služe žandarima kao poligon za izživljavanje nad nekim robom koga uzmu na zub ili koji im se nekako zameri. Takve robove vole da dovedu u tu kancelariju i onda da ih biju i ponižavaju, onako smejući se dok ubijaju čoveka od batina i govore mu gde bi sve gurali kurčeve njegovoj majci, sestri, devojci i ćerci, uživajući pritom u svojoj moći, svojoj nedodirljivosti, svojoj fašističkoj, pandurskoj dominaciji čoveka nad čovekom. Za to služe te kancelarije na centralnom hodniku, za to da nekome pukne bubreg, dobije šlog ili se usere u gaće od batina, jer im je mnogo zgodnije uništavati čoveka iza zatvorenih vrata, nego na hodniku pred kamerama, molim lepo.

Iz centralnog hodnika se ulazi na blokove – svaki blok ima dva hodnika, koja imaju po dva posebna ulaza. Vrata od bloka, to jest od „ulaza“, cela su od debelih rešetki crne ili plave boje. Sećam se da sam, kada sam prvi put doveden pred vrata od bloka, pomislio – to je to, kao u holivudskim filmovima, samo mnogo gore. Kada se uđe na blok, prvo je tu sa leve ili desne strane „kupaonica“, koja razdvaja dva ulaza i koja je zajednička za oba ulaza, to jest za ceo blok. Hodnik bloka je isto jebeno ogroman, kao da je sve u CZ-u ogromno osim soba za robijaše. Hodnik bloka ima jedno 100 metara, možda malo više, i osvetljen je noću užasno slabim prljavožutim svetlom na

početku i na kraju hodnika, a preko dana tu je samo ona užasna slaba dnevna svetlost koja ulazi kroz prozore bloka. Ti prozori su ogromni, a kurcu na služe, jer su sastavljeni od malih kvadrata nekog zamagljenog čađavog stakla, koje je pri tom i masno i ne može nikakvo sredstvo za čišćenje da ga opere, tako da je dnevna svetlost minimalna. Zid je sivožut, a plafon hodnika je skoro crn od dima koji se decenijama sakuplja.

Između spratova se pubovi i robovi (kad idu na šetnju, kod advokata ili na posetu) kreću stepenicama do kojih se dolazi tako što se sa centralnog hodnika ulazi kroz metalna vrata u jedan od 2-3 „stepenična kompleksa“, koji su poput kula unutar kojih se stepenice i međuspratne platforme smenjuju u krug.

Između „podzgrada“, tj. blokova, nalaze se šetališta. Zato je centralni hodnik toliko dugačak, jer je između dva bloka uvek prostor od dvadesetak metara za šetalište.

Jedna od glavnih karakteristika CZ-a kao građevine su užasno debeli zidovi, vlažni i smrdljivi od vlage. Ti zidovi često deluju nekako preteće, nekako mračno, kao da im je zadatak da izdeprimiraju čoveka, da učine da se čovek oseti malim, nebitnim, nemoćnim, da ga uplaše. Neke ljude sama ta arhitektura dotuče, ali ima i dosta onih ljudi koji se smeju svemu tome i pomisle – e kurac ću od zgrade da se uplašim.

Sledeće poglavlje: [Zatvorska priča: Veštačenje](#)